

מראי מקומות - סוכה

מת.

א. רגל בפני עצמו

פרש"י, לענין שאין יושבין בסוכה. ותוס' פי' דהוי רגל בפני"ע לענין לינה, ומר' חננאל הביא דרגל בפני עצמו הוא לענין דחיית אבלות. וע' בריטב"א שהביא מי שפי' שהוא רגל בפני"ע לענין בל תאחה, דהיינו דאם עבר ב' רגלים קודם סוכות, אם עבר סוכות ולא הביא קרבנו, אפי' אם הביאו בשמ"ע, מ"מ הרי עבר בבל תאחה, דחשיב כאילו עברו ג' רגלים. וע' בריטב"א מה שהק' ע"ז, והוא פי' באופן אחר, שהוא רגל בפני"ע לענין דאף אם אמרי' דכולן תשלומין דראשון, דהיינו, דאם אינו ראוי להביא קרבנו ביום א', שוב לא נתחייב בשאר הימים. אולם אם ראוי הוא להקריב ביום שמיני עצרת, אז אפי' אם לא הי' ראוי ביום א', מ"מ חייב ביום ח', דלזה הוי שמ"ע רגל בפני"ע.

ב. שירה בפני עצמו

פרש"י לעיל (מז). דהיינו דאין שיר של שמ"ע מסדר שאר השירים של ימי הסוכות. וע' בריטב"א שהביא פי' דשיר בפני"ע היינו שאומרים למנצח על השמינית, ותמה ע"ז, הרי בכל יום איכא שיר מיוחד לאותו יום (ולכאו' כוונתו להק' על פי' זה של רש"י, דסכ"ס בכל יום יש בו שיר מיוחד, וצ"ע). והביא מאחרים שפירשו שהי' בו שיר שלם, כמו ביום ראשון, לאפוקי שאר הימים, שלא שרו בהם מזמור שלם. וכ' דהנכון הוא לפרש דאע"פ דאמרי' דשיר של יום ז' נדחה מפני השבת [דהיינו, דשיר של שבת הוא לעולם מזמור שיר ליום השבת, ושיר של אחרים נדחין מפניו, וממילא נדחה של יום ז', שהוא האחרון], ומשום שהוא האחרון, לא אמרי' דשיר של שמיני נדחה, שהוא האחרון, דרגל בפני עצמו הוא (ולא פי' מה עושים אם שמ"ע עצמו חל בשבת, האם גם בכה"ג אינו נדחה, או ודאי נדחה שיר של שמ"ע מפני של שבת, וצ"ע).

ג. שמונה כיצד, מלמד שחייב אדם בהלל ובשמחה וכו'

הק' הערוך לנה, מהו לשון "כיצד מלמד", וכי אין אנו יודעין דזה מלמדנו דחייב ביום אחרון. וביאר, דכוונת התנא לבאר למה נקט הלל קודם שמחה, הגם דהלל הוא תקנת הנביאים (כשי' רש"י לעיל מב:) ושמחה מה"ת. וביאר, דכיון דמקרא ילפי' רק דליל שמ"ע נתרבה לשמחה, א"כ הי' שייך לומר דרק הלילה נתרבה, ולא היום, וע"ז בא התנא לומר דהוא דומה להלל, דעיקרו ביום, וחייב בשמחה גם ביום [וכמש"כ רש"י, משום הק"ו]. וע' תוס' בפסחים (עא. ד"ה לילי) שגם הוא הביא ראוי' שיש שמחה ביום מהא דאי' במתני' שהוא דומה להלל.

ומש"כ רש"י כאן דחייב בשמחה גם ביום ח', כבר העיר המהרש"א (לעיל מב:) דסותר למש"כ בפסחים (שם ד"ה לרבות לילי יו"ט האחרון [א]). וע' ערוך לנר כאן באריכות מש"כ ליישב רש"י.

ד. מנא הני מילי

פרש"י, דשמיני חייב בשמחה, שהרי לא כתיב בהדיא אלא בז' ימי החג. והק' הערוך לנה, דא"כ איך ידעי' בפסח שיש בו דין שמחה, הא גם בפסח לא כתיב שמחה, וכבר כ' תוס' בחגיגה (ח. ד"ה ושמחת) דילפי' פסח ושבועות בהיקש מסוכות. וכ' הערל"נ להוכיח דגם שמ"ע הוא בכלל אותו ההיקש, וא"כ למה צריך עוד קרא. וכ' דאולי רק לאחר שמרבינן שמ"ע לשמחה מקרא דאך שמח, אז נכלל בההיקש.

ה. והיית אך שמח, לרבות לילי יו"ט האחרון

כ' רש"י שריבוי הוא מתיבת "שמח" שהיא יתירא. אבל המהרצ"ח הביא בשם הגר"א דבאמת הלימוד הוא מתיבת "אך", ואף בדברך כלל אך מיעוט הוא ואינו ריבוי, כאן נמצא דמרבך, דבאמת מיעוט הוא, דבימים הראשונים של יו"ט יש כמה מצוות, סוכה, לולב, וה"אך" בא למעטם, דרק שמחה ביום שמיני, ולא סוכה ולולב, וא"כ ע"כ בא לרבות שמחה ביום ח' [שהרי בז' ימים הראשונים אי' סוכה ולולב]. ולכאו' זה ג"כ כוונת המאירי, שכ' "ואמרו שאין מלת אך אלא למעט, איברא כך הוא, אלא שהוא ממעט כל דבר בלא שמחה, ונמצאת השמחה מתרביית מאליה".

ו. ומוציא אני לילי יו"ט הראשון שאין שמחה לפניו

ובביאור הדברים, לכאו' הי' שייך לומר דקל טפי לרבות שמחה כהמשך מימי השמחה שעברו, מלחדש עוד דין שמחה בתחלה, קודם לזמן השמחה שכתוב בהדיא. אבל י"ל עוד באור"א, וכך הביא העמק ברכה (שמחת יו"ט א) בשם הגר"ח, דמה שנתמעט לילה הראשון הוא משום דכיון דאין שמחה לפניו, אינו מחוייב לזבוח בעיו"ט שלמי שמחה כדי לאכלם ולשמוח בהם בלילה. וא"כ, כ' שהוא מיעוט רק מהדין שלמי שמחה, אבל שאר דיני שמחה עדיין נוהגים בלילה הראשון. ועפ"ז תי' הגר"ח קו' השאג"א (ס"ו סח), דהק' על הגמ' במו"ק (י"ד) דמבואר דאין אדם נוהג אבלות ביו"ט אפי' בתחלתו, משום דלא אתי עשה דיחיד [אבלות] ודוחה עשה דרבים [שמחה]. ותמה השאג"א, הא בלילה הראשונה אין שמחה מה"ת, ואבילות יום א' מה"ת, וא"כ למה אינו נוהג אבלות בלילה הראשונה. ותי' הגר"ח ע"פ הנ"ל, דודאי יש דין שמחה גם בלילה הראשונה, אלא דפטור משלמי שמחה. ועפ"ז כ' העמק ברכה ליישב השמטת הרמב"ם של דין זה דבלילי יו"ט ראשון ליכא חיוב שמחה, דכיון דכבר כ' הרמב"ם בהל' חגיגה דאדם מחוייב להביא קרבן שלמי שמחה ביום א' דיו"ט, א"כ מבואר דעיו"ט אי"צ להביא שלמי שמחה, ורק לגבי זה נכתב המיעוט, משא"כ לשאר דינים שפיר חייב

מראי מקומות - סוכה

מח. (המשך)

ויפסלנה, לפי שצריך לישב בה מחה. וכ' הרא"ש, דלכאו' משמע מדברי רש"י דצריך להדליק את הנר כדי שלא יהא נראה כבל תוסיף [וכ' הקרבן נתנאל דאי"ז בל תוסיף ממש משום דאינו מתכוין לשם מצוה]. ותמה הרא"ש שלא מצינו מי שעושה כן, וגם אם זהו הטעם, לכאו' גם מי שיש לו מקום להוריד כליו צריך לעשות כן, כדי שלא יהי' נראה כבל תוסיף (וכל החשש שיהא נראה כבל תוסיף ק' כאן, וכמו שהבאנו לעיל מאגרות הרמ"ה, דא"כ בכל המצוות שאנו עושין בכל יו"ט שני ליחוש לבל תוסיף וצ"ע. וע' פמ"ג (תרסז, מ"ז) דכ' דאף בדדרך כלל מי שעושה דבר מספק אין שייך בל תוסיף שאני הכא דבקיאי' בקביעא דירחא (ואי"ז מתרץ מה שאינו חוששין לבל תוסיף בכל המצוות שאנו עושין ביו"ט שני), ועוד כ' דמה דאפשר לתקן מתקנין). וביאר הרא"ש דריב"ל מדבר לבני בבל שלא היה להם מקום לישב ביום תשיעי, ולכן היו צריכים לישב בסוכה, ובא"י דאי"צ לישב בסוכה בשמ"ע, יכולים לפחות הסוכה בסוף הושענא רבה, דחול הוא, אבל בחו"ל, שהיו צריכים לישב בסוכה בשמ"ע, נמצא דיהיו צריכים לפחות הסוכה ביו"ט, ואסור לעשות כן, ולכן נתן עצה אחרת, דהיינו להדליק נר בהסוכה [וע' קרבן נתנאל (אות כ') דכ' לפרש דברי רש"י כמו הרא"ש].

יא. מאני מיכלא

כבר הארכנו לעיל (דף כ"ט) בדעת הרי"ף כאן, דס"ל דחו"ל פסלו הסוכה היכא דהביא לתוכו מאני מיכלא, וכ"כ בהשגות הראב"ד, ודלא כהר"ן, בעל המאור, ורמב"ן, דס"ל דאי"צ לפסול הסוכה כדי שיהי' בו היכר [ואף דהר"ן עצמו כ' לגבי ד' טפחים דצריך לפסול הסוכה ממש, א"ל דכ' כן רק בדעת רש"י, או דס"ל דאין לדמותם להדדי, דמה שפוחת ד' טפחים מן הסוכה אינו היכר כלל אם אין פוסלו ג"כ, וצ"ע בזה]. ולמעשה, כ' המשנה ברורה (תרלט, ו) דאין לפסול הסוכה בכך, אבל בשער הציון (שם, יג) כ' דכיון שיש כאן דעת הרי"ף [לפי הבנת הבעה"מ] ודעת הראב"ד, א"כ עכ"פ אין לברך לישב בסוכה כל זמן דהמאני דמיכלא בסוכה.

בשמחה בליל א'. [וע"ע בערוך לנר דנתקשה בהא דמרבין לילי יו"ט האחרון משום שיש שמחה לפניו, ולא לילי יו"ט האחרון משום שמחה שלאחריו, ומ"ש, ע"ש מש"כ בזה].

ז. לא יתיר את סוכתו

פרש"י, דהא כל היום חובתה לישן ולשנון, ואי אקלע לי' סעודתא אכיל לה בגווה. ולדברי רש"י לכאו' דין זה הוא קרוב לעצה טובה, דכיון דאם יתיר סוכתו וירצה לאכול עוד, לא יהי' יכול, לא יתיר סוכתו. אבל הר"ן (כג. בדהרי"ף) כ' דכיון דאמר רחמנא בסוכות תשבו שבעת ימים, צריך שתהא לו סוכה כל שבעה. וע"ז חידשה המשנה, דאעפ"כ יכול הוא להוריד כליו מתוך הסוכה, דאף דראוי להיות שהכלים יהיו בסוכתו כל ז', מ"מ לכבוד יו"ט האחרון מותר להורידן.

ח. אלא אין לו מקום להוריד כליו מהו

פרש"י, מה יעשה להוכיח שאינו מוסיף על המצוה לעשות סוכה שמונה ימים. וכ' בספר המכתם, דאע"פ דודאי אינו עובר בבל תוסיף ממש, דהא קי"ל דשלא בזמנה בעי כוונה, וזה ודאי אינו מתכוין, מ"מ צריך לצאת ידי הבריות משום מראית העין שלא יראה כמוסיף.

ט. פוחת בה ארבעה

הק' תוס', למה צריך ד', הא אויר פוסלה אפי' בג'. וכ' הריטב"א דבא לומר דבסוכה שיש בה ד' דפנות, ואפי' אם יש ג' טפחים אויר יש ג' דפנות שיעור סוכה כשרה, בזה צריך דוקא פחיתות ד' טפחים, ואף דאין הסוכה פסולה בזה, מ"מ, הרי עשה היכר גדול שאינו רוצה לצאת המצוה עוד, וא"כ סגי בהכי. אבל הר"ן כ' דצריך שתיהם, צריך שיהי' ד' טפחים להיכר, וגם צריך שתהי' הסוכה נפסלת בזה, וא"כ בשביל זה בעי ד' טפחים.

י. הא לן והא להו

פרש"י, לבני בבל שהח' שלהם ספק ז', מדליק הנר, ולא יפחתנה